

Yatsun A.M. The harmonic composition of complementary currents in the stator winding of induction motor when defects are present in bars of rotor squirrel-cage winding

The harmonic composition of additional currents in the stator winding of induction motor when defects are present in a few bars of rotor squirrel-cage winding and dependence from numbers of defects, their mutual location, sliding of motor and numbers of poles pair has been defined.

4. ЕКОНОМІКА, ПЛАНУВАННЯ ТА УПРАВЛІННЯ В ГАЛУЗЯХ

УДК 330.332:336.717

*Проф. Г.І. Башнянин, д-р екон. наук;
здобувач М.Б. Паласевич; здобувач Е.О. Сіра – Львівська КА*

ПРОБЛЕМИ ТА НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ БАНКІВСЬКОЇ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

З'ясовано суть та інструменти державного регулювання банківської інвестиційної діяльності. Проаналізовано правове поле банківського інвестування в Україні, визначено його недоліки та запропоновано комплекс заходів щодо їх усунення. Охарактеризовано основні засоби грошово-кредитної політики та їх вплив на інвестиційну активність українських банків.

Ключові слова: державне регулювання банківської інвестиційної діяльності, інструменти державного регулювання банківської інвестиційної діяльності, організаційно-правові засоби державного регулювання банківської інвестиційної діяльності, грошово-кредитна політика.

Вступ. Особливої актуальності в умовах ринкової трансформації національної економіки набувають питання нарощення обсягів інвестицій та активізації інвестиційного процесу. Комерційні банки є невід'ємним учасником інвестиційного процесу і відіграють важливу роль на інвестиційному ринку, виступаючи посередниками в зосередженні та перерозподілі тимчасово вільних коштів і розміщенні їх в інвестиції.

Здійснення банківської інвестиційної діяльності пов'язано з високим ступенем ризику. Тому виникає необхідність у створенні такого механізму її регулювання, який б реально забезпечив належний рівень безпеки банківської системи, захист інтересів вкладників і кредиторів. Ці функції повинна взяти на себе держава.

Огляд літературних джерел. Питання державного регулювання банківської інвестиційної діяльності надзвичайно складні і багатоаспектні. Над їх вирішенням працювали такі вітчизняні учені, як О.Д. Вовчак [1, 2], М.П. Денисенко [3], Т.В. Майорова [4], В.І. Міщенко [5], А.А. Пересада [7], С.К. Реверчук [8], В.Я. Шевчук [9] та інші. Однак, безліч аспектів досліджуваної проблеми залишається недостатньо висвітленими та потребує подальшого опрацювання. Зокрема, недостатньо дослідженими є питання визначення суті і механізмів регулювання банківської інвестиційної діяльності та їх впливу на розвиток економіки. Це визначило вибір проблеми дослідження.

Суть та інструменти державного регулювання банківської інвестиційної діяльності. Поняття "державне регулювання банківської інвестиційної діяльності" складне та багатогранне, тому серед дослідників немає єдиного підходу щодо його дефініції. Деякі з них зводять регулювання виключно до правової бази [5], інші [10] отождествлюють поняття "державне регулювання банківської діяльності" з поняттям "державний нагляд за банківсь-

кою діяльністю". Ми вважаємо, що "нагляд" та "регулювання" – взаємопов'язані, взаємодоповнювальні, але аж ніяк не тотожні види регулятивної діяльності. Нагляд є невід'ємним компонентом такої діяльності, здійснювати яку неможливо без контролю. На наш погляд, державне регулювання банківської діяльності – це система, яка виконує функції формування тактичного банківського законодавства і провадить банківський нагляд. Основними *інструментами* державного регулювання банківської інвестиційної діяльності є: організаційно-правові; економічні.

Саме від раціонального застосування названих інструментів і залежить активізація інвестиційного процесу. Державі, по суті, відведена основна роль у розвитку інвестиційної діяльності: вона має стати повноцінним партнером комерційних банків, готовим підтримати їх, розділити з ними ризики довготермінового кредитування тощо.

Організаційно-правові інструменти державного регулювання банківської інвестиційної діяльності. Основу кредитно-банківської системи держави становлять закони та інші нормативно-правові акти. Вони забезпечують безпосередній вплив держави на банківський сектор економіки.

В Україні правове поле банківського інвестування забезпечують такі правові документи: Закон України "Про інвестиційну діяльність", Закон України "Про цінні папери та фондовий ринок", Закон України "Про банки і банківську діяльність", Закон України "Про Національний банк України", Закон України "Про фінансові послуги та державне регулювання ринку фінансових послуг", Закон України "Про іпотеку", Господарський кодекс України, а також інструкційні матеріали НБУ, серед яких варто виокремити Інструкцію з бухгалтерського обліку операцій з цінними паперами в банках України, Інструкцію про порядок регулювання діяльності комерційних банків в Україні.

Важливість законодавчого забезпечення в розвитку банківського інвестиційного сектору виявляється у тому, що воно визначає основні його тенденції. Про правдивість цього твердження свідчить ситуація, що склалася в Україні після розпаду Радянського Союзу.

Під час переходу Держбанку СРСР від централізованої системи до ринкових умов функціонування банків були актуальними жорстке регулювання і контроль за процесом формування банківських структур. Водночас реформування банківської системи України було стихійним. Відповідно, закони мали суто формальний характер, що спричинило байдужість до вироблення підзаконних правових актів для регулювання взаємовідносин усіх суб'єктів банківської діяльності, внаслідок чого у чинному законодавстві України утворилася ціла низка прогалин, що гальмує розвиток банківської системи дотепер [4, с. 258-259].

До визначальних чинників, які негативно впливають на надійність і стабільність банківської системи, можна віднести невизначеність її головної дійової особи. В економіці, яка нормально функціонує, такою особою повинен бути клієнт, інтереси котрого повинна захищати держава. На жаль, у вітчизняній практиці стан платіжно-розрахункових відносин між економічними контрагентами узалежнюється від стану кореспондентського рахунку банку.

Тому, насамперед, доцільно забезпечити безперервність розрахунків клієнтів незалежно від стану ресурсної бази банку і визначити достатньою умовою наявності коштів на рахунок самого платника.

Поза полем відповідальності держави залишаються не лише клієнти банків, але й самі банки. Чинні правові норми цілком зорієнтовані на односторонню відповідальність кредитних організацій перед НБУ і Міністерством фінансів. Особливо яскраво це виявляється у запровадженні норм і порядку оподаткування кредитних організацій, які не мають змоги реагувати на них адекватно своєму фінансовому становищу. Як наслідок, постає нагальна потреба у створенні такої правової бази, яка б забезпечувала виконання зобов'язань органів державної центральної банківської і фінансової систем щодо банків.

Насамперед потрібно звернути увагу на практику створення та використання резервних фондів. У 2009 р. середній розрахунковий норматив банківського резервування становив 2,2 %, тоді як у країнах ЄС він змінювався у межах від 1 до 2 %. Завищені норми резервування в Україні знижують можливості банків щодо своєчасності розрахунків із клієнтами.

Для виправлення ситуації необхідно змінити порядок формування і використання резервних фондів, що суперечить основному постулату діяльності банку – першорядності інтересів клієнта. За таких умов НБУ, використовуючи кошти банку, не розділяє з ним його відповідальності за зобов'язаннями. Внаслідок "вилучення" істотної частки банківських ресурсів за певних умов у банку виникає дефіцит платіжних засобів для забезпечення розрахунків конкретного клієнта за наявності грошей на його поточному рахунку, що обмежує кредитно-інвестиційні можливості банку [4, с. 259-260]. Для вирішення цієї проблеми доцільно, на наш погляд, розробити та запровадити диференційовані норми резервування під залучені вклади, що своєю чергою, стимулюватиме створення інвестиційних ресурсів.

Нагальним завданням на сучасному етапі розвитку банківської системи України є удосконалення податкового законодавства. Формування банками довготермінових фінансових ресурсів може бути реалізоване шляхом зменшення податкового тягара на тривалий період. До вирішення цієї проблеми можна запропонувати різні підходи. До найкращих, на нашу думку, належить зниження ставки оподаткування для тих банків, які беруть участь в інвестиційній діяльності. Для прикладу, усі банки або відібрані за певним рейтингом слід звільнити від податків, повністю чи частково, на визначений період (наприклад, на 3-5 років), а з неоплачених податкових платежів сформувати фонд інвестицій. Хоча ці кошти не надходитимуть до бюджету, їх можна буде використовувати на інвестування соціальних програм, які зараз фінансуються з бюджету.

За більшої зацікавленості держава могла б розробити ще кілька подібних схем, таких необхідних для стимулювання банківської інвестиційної діяльності. Зайвим підтвердженням їх важливості як інструменту зменшення податкового навантаження на банки є хоча б їх позитивний вплив на формування комерційними банками власних капіталів. Достатній за обсягом власний капітал банку не лише забезпечить його активність в інвестиційній сфері,

а й виконуватиме страхову функцію на випадок покриття збитків від різноманітних ризиків, зокрема від кредитування.

Держава може також впливати на формування достатнього обсягу власного капіталу через розширення діяльності банків у таких сферах, як операції з дорогоцінними металами. На сьогодні лише незначній частині банків дозволено провадити операції із золотом. Незважаючи на брак бюджетних коштів, держава ще не готова відмовитися від монополії у цій справі, через що банки не можуть з прибутком працювати у цьому напрямі.

Важливою проблемою сучасного етапу розвитку вітчизняного банківництва є також захист власного капіталу та оборотних коштів як таких, що належать клієнтам банку. Йдеться не лише про неточності в законодавстві, зокрема суперечливість у тлумаченні законів контролюючими органами чи перевищення суми накладених штрафів над сумою прибутку, а й про те, що закон не передбачає покарання недобросовісних позичальників банку. Ця проблема загрожує зростанням втраченої вигоди не лише для банків, а й для держави, оскільки призводить до збільшення ризику втрати ресурсів і, як наслідок, до зниження інвестиційної активності банківських установ. Звідси випливає ще одна можливість для активізації банківської інвестиційної діяльності державою – забезпечення зниження рівня ризику інвестиційних операцій. Без вирішення цієї проблеми недоцільно порушувати питання про оздоровлення економіки взагалі. При цьому варто враховувати два основні моменти [4, с. 272-273]:

- по-перше, держава повинна визначити пріоритети в інвестиційній політиці;
- по-друге, всі зобов'язання, які вона бере на себе щодо банків, повинні неухильно виконуватися.

На наш погляд, доцільно було б запровадити систему страхування ризику за всіма напрямками банківської діяльності, а також підвищити роль Фонду гарантування вкладів фізичних осіб через створення рівних умов відшкодування коштів для вкладників усіх банків – учасників фонду, поетапне збільшення суми гарантування відшкодування, завершення робіт щодо автоматизації процесу передання даних про депозити фізичних осіб у разі банкрутства банків, ведення реєстру вкладників.

Мінімізувати ризик за інвестиційними операціями банку можна не лише шляхом страхування. Однією з ефективних форм взаємодії держави з комерційними банками в цьому напрямі є пайова участь державних коштів у спільному фінансуванні проектів у співвідношенні "одна державна гривня на чотири приватні" за конкурсного розподілу державних ресурсів.

Важливим напрямом удосконалення державного регулювання банківської інвестиційної діяльності є організація ефективного банківського нагляду. Концентрація банківського нагляду в руках НБУ забезпечує лише контроль за виконанням його директив. Внаслідок цього домінують штрафні санкції та інші акції репресивного характеру. Отримати попереджувальний ефект від банківського нагляду і контролю можна шляхом створення спеціальної державної комісії, яка б виконувала функції незалежного експерта та надати їй право контролю за виконанням банками і НБУ банківського зако-

нодавства. Це забезпечить подвійний контроль за діяльністю комерційних банків, а також додатковий контроль за роботою НБУ.

Важливе значення для розвитку інвестиційного ринку має створення спеціалізованих інвестиційних банків. НБУ вже запропонував створити структуру такого типу в формі Банку розвитку, на базі Німецько-українського фонду. Засновниками Банку мають виступити НБУ та Кабінет Міністрів України, а основним його призначенням повинно стати кредитування малого та середнього бізнесу. Формування банку розвитку дасть змогу зміцнити не лише інвестиційне кредитування в державі, а й фінансування всієї економіки [3, с. 172]. Удосконалення чинного законодавства повинно насамперед бути зорієнтоване на забезпечення таких умов:

- мінімізація та невтручання центральних і місцевих органів влади в комерційну діяльність банків та закріплення цього на законодавчому рівні;
- ліквідація заборгованості бюджетів усіх рівнів перед суб'єктами господарювання та за соціальними виплатами;
- зменшення кількості об'єктів, які не підлягають приватизації, що своєю чергою уможливить використання їхнього наявного майна як застави тощо.

Економічні інструменти державного регулювання банківської інвестиційної діяльності. До другої групи засобів державного регулювання банківської інвестиційної діяльності належать важелі грошово-кредитної політики. Об'єктом регулювання у цьому випадку виступає грошова маса. Її співвідношення з іншими макроекономічними факторами позитивно чи негативно впливає на рівень економічного розвитку. Головними інструментами грошово-кредитного регулювання інвестиційних процесів є: облікова ставка; операції на відкритому ринку; іноземні інвестиції.

Облікова ставка, що встановлюється НБУ, має істотний вплив на інвестиційну активність банків: її підвищення стимулює скорочення надання позик через зменшення доступності кредитних коштів НБУ для комерційних банків, а зниження, навпаки, призводить до зростання грошової пропозиції, що активізує інвестиційну діяльність. Однак при цьому варто враховувати те, що внаслідок підвищення облікової ставки за умови лібералізації руху міжнародного короткотермінового капіталу, ймовірно, відбудеться ревальвація гривні і стимулювання залучення іноземних інвестицій.

Такий ефект від регулювання облікової ставки є бажаним для кожної країни, тому, щоб пожвавити інвестиційну активність, НБУ намагається провадити експансивну грошово-кредитну політику, зменшуючи облікову ставку, норми резервування, з метою розширення виробництва та зменшення безробіття [7, с. 42]. Проте, враховуючи економічну кризу, яка наявна в Україні та істотно позначилася на банківському секторі, така політика не є послідовною і потребує більш жорсткого регулювання, що підтверджується даними табл.

Наведені в табл. дані свідчать про те, що облікова ставка в Україні демонструє тенденцію до зростання. Вже з 2008 р. вона зросла до 12 %, проти 8,0 % у 2007 р. На цьому ж рівні вона утримувалася й на початку 2009 р. Почали стрімко зростати і процентні ставки за кредитами овернайт – з 11,1 % у 2007 р. до 16,8 % в 2009 р. За іншими короткотерміновими кредитами ставки

також помітно збільшилися – з 14,1 % у 2008 р. до 17,1 в 2009 р. Середньозважена ставка за всіма інструментами, починаючи з 2008 р., зростала з 15,3 %, до 17,0 %.

Табл. Процентні ставки рефінансування у річному обчисленні в 2005 -2009 рр. [6]

Період	Облікова ставка НБУ	Середньозважена процентна ставка за всіма інструментами	В тому числі			
			кредити надані для підтримання довготермінової ліквідності банків	стабілізаційні кредити	кредити овернайт	інші короткотермінові кредити
2005	9,5	14,7	-	15,0	14,9	-
2006	8,5	11,5	-	-	12,1	-
2007	8,0	10,1	-	-	11,1	-
2008	12,0	15,3	-	-	16,0	14,1
2009	-	-	-	-	-	-
2009 (січень)	12,0	17,0	-	-	16,8	17,1

Показники грошово-кредитної політики НБУ свідчать про те, що він незадовільно виконує одну з основних своїх головних функцій – кредитора останньої надії. Запроваджуючи високі ставки рефінансування, він фактично обмежує підтримку ліквідності, якої банки так потребують за умов зменшення ресурсної бази. Через дії центрального банку, враховуючи збільшення з 5 січня 2009 р. нормативів обов'язкового резервування за строковими коштами в іноземній валюті на фоні фінансової кризи, відновити інвестиційну активність українські банки зможуть нескоро. Допомогти їм "вистояти" може НБУ, зробивши кредитні ресурси для комерційних банків більш дешевими.

Ще одним важливим інструментом грошово-кредитної політики є залучення в економіку іноземних інвестицій. Визначальним чинником функціонування цього інструменту є розвиток земельного законодавства. Інвесторам важко визначити, чим забезпечене повернення коштів у разі невдачі реалізації інвестиційного проекту без чіткої інформації про те, чи володіє конкретний позичальник цілісним об'єктом нерухомості, чи тільки його частиною. Інвестори повинні мати чітко окреслені перспективи пролонгації договору оренди з власником земельної ділянки в особі держави чи місцевих органів влади. Крім цього, вони зазвичай погоджуються надавати кредит лише під заставу землі. З урахуванням цього, невирішеність проблеми земельної власності та продовження терміну дії мораторію на купівлю-продаж землі до січня 2012 р. істотно гальмує розвиток виробничої інфраструктури і весь інвестиційний процес. Як наслідок, постає необхідність провадження економічних реформ, адже земельна ділянка є однією з умов, що визначають інтерес інвесторів до різних проектів в Україні, оскільки цінність землі безумовна [3, с. 295-296].

Важливим інструментом грошово-кредитного регулювання інвестиційних процесів є інвестиції в цінні папери, до яких НБУ застосовує два види регулювання: нормативи інвестування; формування обов'язкових резервів на відшкодування можливих збитків від операцій з цінними паперами.

Необхідність у контролі за цим сегментом ринку постала наприкінці 90-х років минулого століття, коли комерційні банки почали провадити активну діяльність на ринку цінних паперів, інвестуючи кошти в акціонерний капітал підприємств. Щоб обмежити негативний вплив на стабільність банківської системи, держава змушена була вдатися до регулювання діяльності банків. Однак на практиці таке регулювання має низку недоліків. Одним з основних його недоліків є відсутність ліквідного ринку цінних паперів і регулярних котирувань. Цей, на перший погляд, незначний недолік, призводить до того, що вартість цінних паперів оцінюють переважно за принципом обачності, що зумовлює завищення ризику за окремим цінним папером. Через це українські банки змушені формувати значні обсяги резервів, що істотно гальмує їх активність на фондовому ринку. Для вирішення цього питання вважаємо за доцільне створити єдину для всіх банків систему оцінки вартості цінних паперів, уможливити вільний доступ банків, інших фінансових установ до організованого фондового ринку, та забезпечити всі умови для його розвитку.

Ми проаналізували лише незначну частину тих труднощів, з якими зіштовхуються банки, провадячи інвестиційну діяльність, і які істотно ускладнюють активізацію інвестиційного процесу в Україні. Для виправлення ситуації потрібно створити рівні умови для провадження бізнесу та інвестування в економіку країни, забезпечити прозорі й цивілізовані засади процесу інвестування, поліпшити структуру інвестиційних джерел тощо.

Висновки. Усі інструменти державного регулювання банківської інвестиційної діяльності поділяють на дві групи – організаційно-правові та економічні. Інструменти першої групи забезпечують безпосередній вплив держави на банківський сектор економіки, а другої – опосередкований. Саме від раціонального їх застосування і залежить активізація інвестиційної діяльності. З підвищенням рівня розвитку вітчизняної економіки частка інструментів першої групи повинна поступово скорочуватися, за рахунок чого має зрости питома вага таких інструментів, які доповнюють ринкові регулятори в тій чи іншій економічній ситуації.

Література

1. **Вовчак О.Д.** Банківська інвестиційна діяльність в Україні / О.Д. Вовчак // Кредоінвест. – 2006. – № 4. – 21 с.
2. **Вовчак О.Д.** Банківська інвестиційна діяльність в Україні / О.Д. Вовчак. – Львів : Вид-во Львівської КА, 2005. – 544 с.
3. **Денисенко М.П.** Основи інвестиційної діяльності : навч. посібн. / М.П. Денисенко. – К. : Вид-во "Алерта", 2003. – 338 с.
4. **Майорова Т.В.** Інвестиційна діяльність : навч. посібн. / Т.В. Майорова. – К. : Центр навч. літ-ри, 2004. – 376 с.
5. **Мищенко В.І.** Банківський нагляд : навч. посібн. / В.І. Мищенко, А.П. Яценюк, В.В. Коваленко, О.Г. Коренева. – К. : Вид-во "Знання", 2004. – 406 с.
6. **Офіційний сайт** Національного банку України. [Електронний ресурс]. – Доступний за <http://www.bank.gov.ua>
7. **Пересєда А.А.** Управління банківськими інвестиціями : монографія / А.А. Пересєда, Т.В. Майорова. – К. : Вид-во КНЕУ, 2005. – 388 с.
8. **Реверчук С.К.** Управління і регулювання банківською інвестиційною діяльністю : монографія / С.К. Реверчук, Л.Г. Кльоба, М.Б. Паласевич / за ред. С.К. Реверчука. – Львів : Вид-во "Тріада плюс", 2007. – 352 с.

9. Шевчук В.Я. Основы инвестиционной деятельности / В.Я. Шевчук, П.С. Рогожин. — К. : Вид-во "Генеза", 1997. — 384 с.

10. Obst G. Bank und Börsenwesen. Handbuch des Finanzsystems / G. Obst, O. Hintner, Herausgegeben von Hagen I.V. und Stein I.H.V. — Stuttgart : Schäffer-Poeschel Verlag, 2000. — 1723 s.

Башиянин Г.И., Паласевич М.Б., Сира Е.О. Проблемы и направления усовершенствования механизма государственной регуляции банковской инвестиционной деятельности в Украине

Выяснена суть и инструменты государственной регуляции банковской инвестиционной деятельности. Проанализировано правовое поле банковского инвестирования в Украине, определены его недостатки и предложен комплекс мероприятий по их устранению. Охарактеризованы основные средства денежно-кредитной политики и их влияние на инвестиционную активность украинских банков.

Ключевые слова: государственная регуляция банковской инвестиционной деятельности, инструменты государственной регуляции банковской инвестиционной деятельности, организационно-правовые средства государственной регуляции банковской инвестиционной деятельности, денежно-кредитная политика.

Bashnyanin G.I., Palasevich M.B., Sira E.O. Problems and directions of improvement of mechanism of government control of bank investment activity are in Ukraine

Certainly essence and instruments of government control of bank investment activity. The legal field of the bank investing is analysed in Ukraine, certainly his failings and the complex of measures is offered on their removal. The fixed assets of monetary policy and their influence are described on investment activity of the Ukrainian banks.

Keywords: government control of bank investment activity, instruments of government control of bank investment activity, organizational-legal facilities of government control of bank investment activity, monetary policy.

УДК 331.101.4

**Проф. С.В. Васильчак¹, д-р екон. наук;
доц. О.Р. Жидяк², канд. екон. наук; аспір. М.П. Дубина³**

ВПЛИВ ОПЛАТЫ ПРАЦІ НА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РІВЕНЬ ЖИТТЯ СІЛЬСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ

Досліджено особливості існуючих систем оплати праці працівників сільського населення. Запропоновано напрямки їх удосконалення шляхом реформування і впровадження Єдиної тарифної сітки як єдиної системи оплати праці працівників бюджетної сфери на основі законодавчо закріплених принципів, спрямованих на покращення матеріального становища таких працівників та посилення стимулювальної ролі заробітної плати в ключових для розвитку країни галузях.

Ключові слова: оплата праці, заробітна плата, сільське населення, бюджетна сфера, Єдина тарифна сітка, стимулювання, робоча сила.

Вступ. На сьогодні характерними особливостями реформування заробітної плати в умовах ринкової економіки є істотне змінення відносин між державою, роботодавцем і працівником з цих питань. Неминуче відбувається розширення прав власника, а саме: форми і системи оплати праці встановлюють підприємства, установи, організації самостійно в колективних договорах

¹ Львівський ДУВС;

² Львівський інститут економіки і туризму;

³ Львівський НУ ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С.З. Гжицького

з додержанням норм і гарантій, передбачених законодавством, генеральною і галузевою (регіональною) угодою [1]. Ця законодавча норма надає підприємствам значної свободи дії, проте й покладає на них значну відповідальність, адже ефективність праці цілком визначається тим, наскільки правильно буде організоване матеріальне стимулювання діяльності персоналу, а особливо спеціалістів. При цьому в приватному секторі вже практично немає керівників, які б так чи інакше не прагнули за допомогою матеріальних чинників залучати (чи навіть "переманювати") спеціалістів високого рівня до роботи на власному підприємстві або, навпаки, утримувати тих, хто вже працює на підприємстві й має відповідні показники ефективності роботи. Інша справа – працівники бюджетних установ, що сформувалися як клас "нових" бідних, життєвий рівень яких має від'ємну динаміку щодо мінімальних державних соціальних стандартів. І це незважаючи на те, що з моменту проголошення незалежності України система оплати праці працівників бюджетної сфери практично постійно знаходиться у стані реформування. За цей період було двічі здійснено перехід від оплати праці за встановленими в абсолютних сумах посадовими окладами до оплати праці на базі Єдиної тарифної сітки розрядів і коефіцієнтів. Перша спроба (1993 р.) закінчилася невдало. Надалі це призвело до того, що заробітна плата некваліфікованих працівників бюджетної сфери поступово наблизилась до рівня заробітної плати спеціалістів і постала нагальна проблема відновлення втрачених міжпосадових співвідношень.

Указом Президента України у 2000 р. було затверджено Концепцію дальшого реформування оплати праці в Україні, якою визначено, що її удосконалення в бюджетній сфері повинно здійснюватись шляхом встановлення оптимальної, на основі Єдиної тарифної сітки, диференціації тарифних ставок і посадових окладів різних професійно-кваліфікаційних груп працівників з урахуванням складності та результатів їх праці, усунення не обґрунтованих диспропорцій у рівнях оплати праці працівників однакової кваліфікації, які виконують таку саму за складністю та функціональними ознаками роботу [2].

Єдину тарифну сітку розрядів і коефіцієнтів з оплати праці працівників установ, закладів та організацій окремих галузей бюджетної сфери затверджено Постановою Кабінету Міністрів України 30 серпня 2002 р. Крім цього, спеціальними нормативно-правовими актами були встановлені посадові оклади деяких категорій працівників: суддів, прокурорсько-слідчих працівників, державних службовців тощо.

Хоча реформування оплати праці працівників бюджетної сфери триває вже понад 5 років (реалізація Кабінетом Міністрів України завдань щодо упорядкування оплати праці у бюджетній сфері на основі Єдиної тарифної сітки розпочалась майже через п'ять років після видання Указу та 2,5 року після прийняття постанови про її затвердження), до сьогодні ситуація з оплатою праці працівників організацій охорони здоров'я, освіти, науки, культури, мистецтва тощо залишається критичною. Головними вадами оплати праці у бюджетних галузях є низькі ставки й оклади, незначна міжпосадова диференціація заробітної плати, неадекватна оцінка праці провідних спеціалістів, існування двох паралельних систем оплати працівників бюджетної сфери. Соці-